

УДК 378.14.015.62

Се Фей

ГОТОВНІСТЬ ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В КНР

У статті висвітлено основні теоретичні підходи до поняття «громадянське виховання», які активно розробляються у науковій думці КНР сьогодні, а також представлено цей вид виховання як базис виховної роботи в країні. Особливо підкреслюється, що готовність до патріотичного виховання з учнями та молоддю є однією з головних завдань вчителя, а якісна підготовка вчителя до цієї роботи – метою системи фахової підготовки вчителя в КНР. У статті приділено увагу питанням ролі держави в формуванні «державного замовлення» до «кінцевого продукту» системи фахової підготовки вчителя в КНР.

Ключові слова: громадянське виховання, КНР, система фахової підготовки вчителя, вищий навчальний заклад, молодь, система освіти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, при зміні ідеологій, побудові демократичного суспільства, однією з основних цілей громадянського виховання є виховати діяльну і мислячу особистість, що володіє високим рівнем громадянської самосвідомості, розвиненим почуттям власної гідності, орієнтовану на духовні цінності, самостійну в мисленні і відповідальну в прийнятті рішень [1, с. 4]. Китайська освітня система може розглядатися як перша в світі, що визначила громадянську освіту як метод і мету виховної роботи в цілому. У будь-який історичний період в цій країні освіта мала бути спрямована на те, щоб зробити людину патріотом Китаю, гідним членом місцевої громади, частиною суспільства, одиницею, чий фізичні та моральні якості відповідають загальній ідеї та соціальним вимогам китайської держави. Іншими словами, громадянське виховання було і є основою виховної роботи в Китаї [6, с. 60].

У Китаї громадянське виховання пов'язане з формуванням в учнівській молоді високої громадянської свідомості, залученням її до різноманітних видів суспільної діяльності, розвитком знань і навичок громадянської поведінки. Саме за умови існування в суспільстві громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів задля розбудови й вдосконалення країни. Відповідаючи конфуціанському принципу «все починається з вчителя» та державному спрямуванню «вчитель є представником держави, провідником її ідеології, реалізатором завдань та цілей держави, та запорукою наступності в ідеологічному та соціальному розвитку китайської нації» [9], розгляд та вирішення питання громадянського виховання дітей та молоді в Китаї та КНР традиційно починається з підготовки вчителя до цього виду роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аспект патріотичного (громадянського) виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, М. Грушевський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Продовжили роботу у цьому напрямі М. Антоненко, Л. Вовк, М. Євтух, В. Москалець, М. Сметанський, М. Ярмаченко та ін. За останні роки з'явилося чимало дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання (Р. Петроговський, О. Гевко, О. Абрамчук, О. Стьопіна, С. Опришко, А. Максютов та ін.), але вони розкривають лише окремі аспекти зазначеної проблеми. Серед сучасних дослідників проблеми патріотичного та громадянського виховання слід зазначити Л. Калашник, І. Чепурну, Т. Разуменко, К. Резніченко.

Серед сучасних китайських теоретиків можна назвати Сянлін Цуй, Су Веньмін, Чжань Цан [2, с. 108]. На актуальність наукових розвідок у цьому напрямі в самій КНР також вказують роботи Гао Чжанміна «Поліпшення засобів патріотичного виховання учнів», Ши Сюїня «Патріотичне виховання студентської молоді у сучасних умовах», «Впровадження патріотичного виховання в освітній процес та характеристика національного духу в новітньому періоді», Ян Ліня «Значення центрів патріотичного виховання у процесі виховання учнівської молоді» тощо [3, с. 287].

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних та практичних підходів сучасної педагогічної науки КНР до формування готовності вчителів до громадянського виховання молоді в системі фахової освіти.

Завданнями статті визначається:

- проаналізувати сучасні підходи до поняття «громадянське виховання» в китайській фаховій літературі;
- окреслити офіційну позицію держави КНР щодо вимог до вчителя в галузі патріотичної роботи з молоддю;
- визначити практичні методи формування готовності вчителя до патріотичної роботи з молоддю в системі фахової педагогічної підготовки в КНР.

Виклад основного матеріалу. У різні історичні періоди процес формування молодого людини як громадянина Китаю, метою якого було служити державі, належав в країні (а також і науці) до сфери етики, державної служби, філософії, освіти тощо. Тому в китайській педагогічній літературі є кілька умов для існування термінів, які можна використовувати паралельно. Найбільш поширеними паралелями, що використовуються, є «громадянське виховання» та «патріотичне виховання». У «*Xi han jiaoxue cidian*» (Педагогічний словник Xihan, 1988) терміни «патріотичне виховання» та «громадянське виховання» мають однакове визначення щодо загальної ідеї та цілей. Цей самий підхід зберігається і в «*Zhongguo zhongxue jiaoxue baike quanshu*» (Енциклопедія китайської середньої освіти, 2015). Це явище також пояснюється, з одного боку, специфікою китайської мови та ієрогліфів, що використовуються для передачі слів «патріотизм» (爱国 – любити державу/країну) та «громадянство» (国籍 – бути частиною держави/країни). З іншого боку, це можна пояснити традицією китайського суспільства, щоб всі сфери життя людини регулювалися державою через ідеологію, релігію, місцеву громаду, систему освіти, традиції тощо. За даними китайської державної ідеології в будь-який час розвитку китайського суспільства китайці мали суворі кола обов'язків та правил до виконання. Держава регулювала і цінувала лише соціальні вчинки людини, нівелюючи та знецінюючи особисті уподобання чи характеристики людини [6; 7; 8]. Людина стала оцінюватися відповідно до соціального ідеалу, який випрацьовувався державою. Саме тому в певний період розвитку Китаю поняття «громадянськості» (патріотизму), яке у інших культурах стало розглядатися як властивість особистості, щось, що належить до чуттєвого та емоційного світу людини, в Китаї перейшло до сфери соціальних вимог та обов'язків людини перед суспільством [8, с. 193].

Сьогодні громадянська освіта молоді розглядається в Китаї як введення нового покоління в систему цінностей китайського демократичного (цивільного) суспільства, що передбачає формування основ її громадянської культури. Громадянська культура – це глибоке усвідомлення громадянином освіти як основи освітньої роботи в сучасному Китаї, його приналежність до певної держави, почуття громадянської гідності, соціальної відповідальності та здатність захищати соціальні та державні інтереси КНР у важкій ситуації. Основними характеристиками громадянської культури є: патріотизм, правова свідомість, політичне виховання, моральність та трудовий стан. Термін «громадянська культура» в китайській професійній літературі також широко не використовується, але можна побачити в дослідженнях, які перекладені з інших мов або зроблені спільно з науковцями з-за кордону. Також у сучасній педагогічній літературі Китаю термін «громадянське виховання» не використовується. Частіше за все вони використовують традиційний для китайської науки термін «патріотичне виховання», якщо мова йде про історію, культуру, економіку, екологію та інші гуманітарні сфери життя, а термін «громадянська освіта» або «політична освіта», якщо мова йде про право або політику [6; 8]. Також подекуди використовується термін «китайська ідея» та «китайський спосіб життя» для означення повного комплексу заходів та чинників, що формують громадянську свідомість сучасного китайця та сприяють його громадянській соціалізації.

На першій сесії Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП) 12-го скликання, що відбулася 17 березня 2013 року в КНР, новий керманіч країни Сі Цзіньпін окреслив пріоритетні завдання розвитку держави на найближчі роки. Головна теза його промови – шляхи реалізації концепції «китайської мрії», що стала національною ідеєю китайського суспільства на перспективу. Він зазначив, що така мрія втілює в собі національний дух патріотизму, дух реалізації реформ, що зорієнтовані на національне відродження, побудову міцної держави. За його словами, до цієї мрії слід йти китайським шляхом – шляхом соціалізму з китайською специфікою, який є нелегким шляхом з тридцятирічним досвідом реформ. На думку відомого політичного діяча КНР Сі Цзіньпіна, «у ході здійснення «китайської мрії» розвивається дух Китаю – національний дух, в основі якого лежить патріотизм. Це також дух епохи реалізації реформ, спрямованих на національне відродження, побудову могутньої держави» [3, с. 289].

Вчитель в сучасному Китаї розглядається як провідник ідей та стратегічного курсу розвитку держави. «Закон КНР про вчительські кадри» досить чітко визначає завдання вчителя в галузі громадянської освіти підрастаючого покоління: «Вчитель має проводити освіту серед учнів за основними принципами, визначеними в Конституції, освіту в дусі патріотизму, національної єдності та головування існуючої державної та правової системи, а також освіту в галузі ідеології, моралі, культури, науки та техніки, організувати та залучати учнів та молодь до участі у волонтерських та соціальних заходах» (Ст. 86 § 3). І далі: «Постійно підвищувати свій ідейний рівень та політичну свідомість, проводити чітку

та виважену громадянську позицію як шлях покращити свою професійну компетентність у сфері освіти та викладання» [9]. Цікавим є той факт, що вчитель, який «проводить з учнями невідповідні офіційній позиції держави та ідеології розмови та заходи» має нести карну відповідальність (згідно ст.38 Закону КНР про вчительські кадри), у той час як представники інших професій – адміністративну.

Громадянська освіта є у курсі підготовки вчителів, які мають працювати з різними віковими категоріями учнів, адже предмети цього циклу є присутніми на всіх без виключення рівнях отримання освіти. У початковій школі вивчається предмет «思想品德» (ідеологія та мораль); в неповній середній – «思想政策» (ідеологія та політика). Нарешті, в старших класах для всіх учнів обов'язковий предмет «思想政策» – політика. Як видно з назв навчальних дисциплін, громадянське виховання в сучасній китайській школі здійснюється в тісному зв'язку з політико-ідеологічним. Про це свідчить і його зміст [4]. Згідно з «Програмою патріотичного виховання китайської молоді» вивчення цих предметів має за мету та передбачає:

- реалізацію головного завдання партії щодо завершення модернізації соціалізму;
- висвітлення історії китайського народу;
- вивчення культурних і національних традицій китайського народу;
- знання характерних національних особливостей Китаю;
- підтримку демократичної та соціалістичної законодавчої системи;
- захист національної безпеки;
- збереження національної єдності;
- пропаганду політики «мирного об'єднання», «одна країна, дві системи» [3, с. 288].

Вважається, що вивчення вищезазначених предметів сприяє формуванню громадянської свідомості молодих китайців, через свідомість йде процес становлення громадянина, що володіє відчуттям відповідальності і відповідного критеріям сучасного суспільства [5, с.190], а також самовідтворення китайської нації у морально-ідеологічних рамках, які передбачені Урядом, та забезпечення наступності у ідеологічному, соціальному та економічному розвитку держави в цілому.

Висновки. Громадянське виховання в Китаї ґрунтується на сучасних принципах економічного, демократичного та інформаційного суспільства, вимогах китайської держави з урахуванням процесу глобалізації світової економіки, а також інтересів конкретної країни. Завдання громадянського виховання, яке реалізується через заклади освіти та вчителя, визначається як зміцнення колективного духу; формування масової свідомості нації; сприяння раціональному, відкритому, спокійному, впевненому авторитету держави та державних лідерів; усвідомлення важливості колективної роботи на впровадження інновацій; підвищення рівня соціальної відповідальності всіх громадян країни. Саме тому, дотримуючись історичних та освітніх традицій своєї країни, китайці дотепер перетворюють громадянську та патріотичну освіту на основну частину і завдання освітньої роботи в країні, ставлячи за мету системи професійної підготовки вчителів підготовку їх до роботи в галузі патріотичного виховання. Всі інші напрями педагогічного впливу на дітей, молодь та просто будь-якого громадянина Китаю повинні слідувати «Концепції свідомого Китаєцентризму» і розглядатися крізь призму громадянської освіти, щоб перевірити їх доцільність, корисність.

Використані джерела

1. Кучинська І. О. Громадянське виховання в Україні: минулий досвід та сучасні потреби: навчальний посібник. Кам'янець-подільський. 2015. 134 с.
2. Разуменко Т. Роль танцювальних традицій у патріотичному вихованні молоді на прикладі України та КНР. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків. 2016. Вип. 54. С. 107–118.
3. Різниченко К. С. Патріотизм як основа національної ідеї сучасного Китаю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 286–292.
4. Чепурна І. М. Громадянська соціалізація Китаю в контексті громадянського виховання. *Науковий вісник Донбасу*. 2014. № 4 (28). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/27.pdf>
5. Чепурна І. М. Сутність та мета громадянського виховання у сучасних школах Китаю. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Україна-Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства» (26-27 квітня 2016, 28-29 квітня 2016, м. Полтава-Старобільськ)*. Старобільськ. 2016. Вип. 1. С. 188-193.
6. Kalashnyk L. Citizenship education as basis of educational work in modern PR China. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. 2017. № 10–11. С. 59–70
7. Lin W. We bring up ideal people. *China Today*. 2009. № 7. P. 23–25.
8. Minghua Zhong, Jian Zhang. Analysis of the citizenship education of China's junior high school stage. *Asian Education and Development Studies*. 2015. Vol. 4. Issue: 2. pp.190–203.
9. Teachers law of the people's republic of china. URL: <http://ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/77014/108044/F-745945375/CHN77014%20Eng.pdf>

Xie Fei

**READINESS FOR CITIZENSHIP EDUCATION
OF YOUTH AS THE TASK OF VOCATIONAL TRAINING SYSTEM
FOR TEACHERS IN PR CHINA**

In modern world through education children and adults are supposed to learn how to be active and effective citizens. Citizenship education is about enabling people to make their own decisions and to take responsibility for their own lives and communities. Educators all over the world supporting the idea of directed and controlled citizenship education as the new area of education use as an argument that citizenship education is an ideal tool for exploring national and human values. China throughout centuries made a complex original system of educational activity which always aimed to make a Citizen of China and a Chinese from a human being. In different historical periods this process belonged to sphere of ethics, state service, philosophy, education etc.

The article outlines the main theoretical approaches to the concept of "Citizenship education", which are actively being developed in the scientific space of the People's Republic of China today, and also presents this kind of education as the basis for educational work in the country in general. In particular the article's emphasis is placed on the fact that the readiness for citizenship education with students and youth is one of the main tasks of Chinese teacher, as well as the qualitative preparation of the teacher for this work – the purpose of the vocational training system for teachers in the People's Republic of China. The role of the state in shaping the "state order" to the "final product" of the vocational training system for teachers in the People's Republic of China is under consideration as well.

The Chinese Government assigns the school the most important role in this process and has prepared a whole package of documents specifying the peculiarities of forming the patriotic and citizenship consciousness of the Chinese youth: «The CPC Central Committee's resolution on work over moral and citizenship / patriotic education in primary and secondary schools», «The CPC Central Committee's resolution on the implementation of citizenship/patriotic education and strengthening work on moral education of schoolchildren», «The CPC Central Committee's resolution on citizenship/patriotic and political education of students and young workers» etc.

Citizenship education in China is based on modern principles of economic, democratic and information society, demands of the Chinese state taking into account the process of globalization of the world economy as well as the interests of the particular country. The task of citizenship education is defined as strengthening the collective spirit; forming the mass consciousness of the nation; assisting to rational, open, calm, confident authority of the state and state leaders; realizing the importance of collective work over the implementation of innovations; increasing the level of social responsibility of all citizens of the country. That's why following the historic and educational traditions of their own country the Chinese till now make the citizenship/patriotic education the main part and the task of the educational work in the country.

Key words: *citizenship education, PR China, vocational training system for teachers, higher education institution, youth, system of education.*

Стаття надійшла до редакції 04.06.2018 р.